

מראי מקומות- קידושין ע"א

"נראה דבין בידוע ליחיד והוא נאמן לאנשי העיר כבי תרי, ובין באיכא לחפש ולבדוק אחר עדים, כיון דעכשיו נשתקע הדבר, אין לבדוק ע"ז... אבל תרי עדים שידועין זה מזה, מקרי ידוע לרבים וחייבין להעיד", והביא שכן הוא דעת החלק"מ (ב', ט'). אולם ע' בבית שמואל (שם, י"ט) שהוכיח מהגמ' כאן דאפי' אם ידוע הפסול לשנים אין ראוי לגלות, ולא ביאר מהו הגדר של מפורסם, וצ"ע.

(ה) **רצונכם, יטפל עמכם ר' חנינא בר חמא-** לכאו' ק', הרי רבי עצמו סתם כן במשנה, וא"כ ע"כ ה' ידוע לו, ולמה ה' צריך ר' חנינא. וכ' המהרש"א, דכיון דרבי ה' מבבל לא האמינו לו, עד שאמר ר' חנינא קבלתו מריב"י שאמר בשם אביו ר' יוסי, שהי' מא"י, ואז קבלוה.

(ו) **ישבו ובדקו עד שהגיעו לסכנה, ופירש- העיר החזון איש (אה"ע א', י"ח),** למה בדקו, הרי משפחה שנטמעה נטמעה. ותי' דכיון דידוע דבא"י איכא טמיעה, א"כ רשאיין לבדוק. אלא דתמה ע"ז, דא"כ יצא דכל הדין דכיון דנטמעה נטמעה הוא שייך רק בבבל, וכ' דאפשר דדוקא בדיקה לכל המשפחות מחמת העירוב המקובל מותר, אבל חכם היודע ערעור על משפחה, ואינה ידוע לרבים, אינו רשאי לגלות, והניח בצ"ע.

(ז) **היכלא, בידינו היא, אבל מה אעשה, שהרי גדולי הדור נטמעו בה- ק',** הרי אמרי' דמשפחה שנטמעה נטמעה, וא"כ אפי' אם אינם גדולי הדור, למה יגלו אותה. ואם לא נטמעו, למה צריך לגלותן, הרי ידוע הוא. ואולי יש לבאר ע"פ מש"כ הר"ן (ל. בדפיו), "ומיהו, אפשר שראוי לגלותה לצנועין, כדי שלא ידבקו בהם, אע"פ שאם היו נדבקים בהם בלא ידיעה לא ה' שם איסור כלל, אבל מפני שאין הזרע מוכן לקדושה ולטהרה, שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, כשר הדבר לגלותן לצנועין". וכע"ז כ' המגן גבורים, שלא רצו לגלות אף לתלמידיהם פעם א'

(א) **כשהקב"ה מטהר שבטים, וכו'- פרש"י,** מיחסם. וכ' הפני יהושע דמה דאי' בהמשך הגמ' דריב"ל אמר דכסף מטהר ממזרים, משמע דפליג ארמי בר חמא, וס"ל דהקב"ה מטהרם לגמרי. ולכאו' כן משמע לשון מטהר בריב"ל, כיון דלא נודע פסולם. וגם לכאו' מוכרחין לומר כן, מהא דמטהר שבטו של לוי מעיקרא, ואם מטהר היינו דהכשירם, א"כ אין שייך לטהר שבט א' תחלה, אלא מטהר כולם בב"א. וע"ש שצידד לומר דלא פליגי, ורמי בר חמא מיירי בשאר פסולים, כמו עמוני ומואבי, דאף ספיקן אסור מן התורה, וריב"ל מיירי בממזר, דמן התורה ספיקו מותר, וע"ש מה שדחאו.

(ב) **כסף מטהר ממזרים- פרש"י,** המטומעים בישראל מחמת ממונם גורם להם שיטהרו, שלעתיד לבוא אין הקב"ה מבדילים, וכו'. וע' ברי"ף (ל. בדפיו, סוף האומר) שכ' דמה שממזר יכול לטהר עצמו ע"י מה שישא שפחה, כמבואר התם בדעת ר' טרפון, היינו ע"פ מה שאמר ריב"ל דכסף מטהר ממזרים. וכ' הר"ן שם דהבין הרי"ף דכוונת ריב"ל הוא דכיון שיכול לקנות שפחה ולטהר בנו, זהו הביאור בהא דכסף מטהר ממזרים, ודלא כפרש"י, אלא דהעיר הר"ן דלא משמע כן בסוגיין.

(ג) **שמשפחה שנטמעה נטמעה- לכאו' יש לעי',** איך מותרים, הרי יש כאן ספק דאורייתא אולי פסולים הם. ולכאו' צ"ל משום דמבואר כן בקרא (דוישב מצרף כסף, ודלא כהרי"ף הנ"ל). אבל העיר הר"ן (ל. בדפיו), דקרא זה מדבר לעתיד לבא, דהקב"ה יטהר אז את השבטים, וא"כ מהכ"ת לומר דאף בזמן הזה מותרים הם. וע"ש שהוכיח מהסוגיא שאין חילוק בין בזמן הזה לימות המשיח, וכשם שבימות המשיח לא יגלה אליהו משפחות המטומעין, כן בזמננו אין מגלין. וע' לקמן מה שהבאנו עוד מדברי הר"ן.

(ד) **שמשפחה שנטמעה נטמעה- ובגדר מה נחשב נטמעה, כ' החזון איש (אה"ע א', י"ח)**

הוי"ה, ולהכי חייב במגדף. ובביאור מי שס"ל דבעינן שם הוי"ה דוקא, וכמו שהביא הרמב"ם שם, ביאר הגרי"ז דס"ל דמה דשם אדנות הוי קריאה של שם הוי", זהו רק היכא שיש דין לקרות השם הוי", והוא קורא השם אדנות, הרי זה קריאתו. אבל אם קורא השם אדנות במקום שלא הי' דין לומר שם הוי", וכמו במגדף, בזה לא אמרי' דהאדנות הוא קריאתו של שם הוי", אלא קריאה בפנ"ע, וע"ז חולק הרמב"ם, וס"ל דאפי' בכה"ג נחשב השם אדנות לקריאת שם הוי".

(א) והצנועים שבכהונה מבליעים וכו' - הק' התוס' רי"ד, "וכי רשאינן לשנות בברכת כהנים להזכיר שם בן י"ב אותיות, כי אם בן ד' אותיות ככתוב בתורה", והניח בקו'.

(ב) מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים - פרש"י, דאותן שלא היו בקיאין, והיו מברכים בשם בן ד' אותיות. ומבואר דעכ"פ היו אומרים השם המפורש. ולכאו' מהמשנה ביומא (ר', ב') לענין וידוי כ"ג, משמע שרק הכ"ג ביו"כ אמר השם המפורש. וכ' התוס' יו"ט שם בשם הרמ"ך, דהכהנים אמרו השם בניקוד של אל"ף דלי"ת, והכ"ג אמרו בניקוד חולם סגול קמץ סגול.

(ג) אישתמיטתי' הא דאמר ר"א לא עלה עזרא וכו' - הק' המהרי"ט, מה שייך לומר דאשתמיטתי' לר"י הא דאמר ר"א תלמידו, וגם לעיל (ס:): אמרי' דאביי לית לי' לר"א, וודאי לגבי ר"י שייך לומר כן. ותי' דכיון שהי' מקשה על זעירי מה דעתין, הו"ל למיסק אדעתיה דאולי כר"א ס"ל. א"נ, כוונת הגמ' על זעירי, שלא זכר מה להשיב לר' יוחנן. ועוד, הא אמרי' בעלמא דכל מה שר"א אומר מר' יוחנן רבי' הוא, וא"כ כוונת הגמ' לומר דשכח מה שהוא עצמו אמר.

(ד) ודלמא מהנך דכתי' בהו השוכבים על מטות שן, וכו' - הק' המהרש"א ביבמות (עח:), הא אי' התם דממזרא דלא ידיע לא חיי, וא"כ למה יש לו לחוש שמא ממזר הוא, וכ' ויש ליישב. וע' בהערות להגרי"ש כאן, שתי' ע"פ מש"כ הים של שלמה ביבמות, דמה דאי' דממזרא לא חיי, היינו רק כשלא נטמעו

בשבוע כיון דגדולי הדור נטמעו בהן. והוסיף בהערות הגרי"ש (על דברי הר"ן), דכל זה שיש מקום להחמיר הוא רק בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא, הרי הם טהורין לגמרי, ואין שום מקום להחמיר [ולכאו' מהמשך דברי הר"ן שם לא משמע כן, דמשמע דס"ל דאין חילוק בין בזמן הזה ובין לעתיד לבוא כלפי משפחות המטומעין, וע"ע].

(ח) כגון אלו אליהו הא לטמא ולטהר, וכו' - כ' הרמב"ן דמשום פסולי עבדות וחללות קאמר, עבדים לפי שאינם מכלל ישראל, וחללים לפי שמטהר שבט לוי, ואינן נדחין מקהל, ופסול עבדות קרוי טומאה ופסול כהונה קרוי רחוק. והוסיף דלענין פסול ממזרות לא יעשה אליהו כלום, דהא קיי"ל כר' יוסי דטהורין לעתיד לבא, ומשמע אפי' בידועים, וע"ש שהכריח דבאינם ידועים כ"ע מודו דמותרים. עוד העיר, א"כ לכאו' נמצא דמצות לא יבא ממזר בקהל ד' יהי' בטל לעתיד לבא, ותי' דודאי' נוהג גם בימות המשיח, אלא הוראת שעה הוא לענין הממזים שהיו בדורות (מעיקרא) שיהיו כשרים.

(ט) שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם א' בשבוע, וכו' - פרש"י, קריאתו וכתיבתו ופירושו. אולם ע' במהרש"א דגרס קריאתו ככתיבתו, ופירושו חכמים וכו' (והמהרש"ל גרס כגירסתנו). ופי' דודאי קריאתו ככתיבתו הכל יודעין בו, ואי"צ מסירת חכמים, אבל פירושו של הכתיבה והקריאה, אין כל אדם יודע אלא ע"י קבלה ומסירת חכמים, וכן רבא דבעי למדרשי' בפרקי', אפירושא קאמר, אבל כתיבתו וקריאתו אי"צ דרשה, דהכל יודעים אותן.

(י) לא כשאני נכתב אני נקרא, וכו' - ע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (ע"ז ב', ז') שהביא מה שפסק הרמב"ם שמי שמגדף השם, בין באופן כתיבתו או באופן קריאתו, חייב סקילה. ותמה הגרי"ז, הרי לכאו' השם המיוחד אינו אלא אחד, וא"כ איך יתחייב על שניהם, בין באופן כתיבתו ובין באופן קריאתו. וביאר דס"ל להרמב"ם דהא דהגמ' דרש לא כשאני נכתב אני נקרא, היינו דאופן קריאתו של שם המיוחד הוא ע"י א"ד, וא"כ כשפי' השם א"ד, הרי הוא כמו שפי' השם

דריב"ל ס"ל דדוקא אם ראית משפחות מתגרות, אבל בב' בני אדם, אי"ז ראי', דשייך דרק במקרה הי', ופסק כריב"ל. אבל הרמ"א ס"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ומה שהוסיף ריב"ל, היינו לחדש דאפי' בנ"א במשפחה שלא היו עוסקים במריבה, מ"מ גם להם אין להתערב בהמשפחה האחרת.

במשפחה, אבל במשפחה שנטמעה לא נאמר זה, דמה דאמרי' דממזרא אינו חיי, היינו כדי שלא יתערבו בכשרים, וכמש"כ רש"י שם, וא"כ כיון דקיי"ל דמשפחה שנטמעה נטמעה, א"כ הותרו מדינא לינשא לכשרים, וא"כ שפיר יכולים לחיות. אבל ק', דמ"מ מאי קאמר לי', הרי אם נטמעה נטמעה, וא"כ אי"ז טענה מי ידעי' מהיכא קאתינן, הרי עכ"פ אינם פסולי קהל עכשיו. ולכאו' יש ליישב ע"פ המשך דברי הגרי"ש, שהרי עוד הק' המהרש"א (אצלנו), למה חשש ר' יהודה לכלום, הרי כבר עלה עזרא מבבל ועשה בכל כסולת נקי', וא"כ לא הי' שום מקום לחוש בבבל. והמהרש"א תי' דכיון שהיו כמעט ת"ר שנים מזמן עזרא עד ר' יהודה, חשש דאולי כבר נתערבו פסולים בהם. אבל הגרי"ש תי' ע"פ הנ"ל, דמה שעזרא עלה מבבל ועשאה כסולת נקי', זה הי' רק מממזרים ידועים, דפסולי קהל גינהו. אבל משפחות שנטמעו, שמעיקר הדין מותרים הם, לא העלום עזרא. וא"כ, י"ל דלזה חשש ר' יהודה, וכמש"כ הר"ן שהבאנו לעיל, דאף דמעיקר הדין מותר, אבל ראוי הוא למהדרין במצוות שלא לישא אותם. וא"כ, שפיר השיב לו, דאם תרצה להחמיר ע"ע להשיא לבנו דוקא בת שאין לה שמץ פסול, הרי אנן מי ידעי' אם אין לנו שמץ פסול.

טו) שתיקותי' דבבל היינו יחוסא- כ' השלטי גבורים (ל: בדפיו בשם הריא"ז), "שבזמן הזה לאורך הימים נתערבו הפסולים עם הכשרים ברוב המקומות.... לפיכך אין לו לאדם ליזהר בזמן הזה אלא מן הפסולין הידועים לו בימיו, ולעולם ירדוף אדם אחר בני אדם שהם אוהבים השתיקה, ובורחים מן התגרות ומן המחלוקות, ויתרחק אדם מן המשפחות המגונות שהם אנשי ריב ומדון ועזי פנים, ופוסלין הבריות, ואינם מדברים בשבחים, וכו'".

טז) אם ראית שני בני"א שמתגרים זה בזה וכו', אם ראית שתי משפחות וכו'- ע' בשו"ע (אה"ע ב', ב'), שהביא רק הא דב' משפחות, והוסיף הרמ"א או ב' בני"א. וביאר בהערות הגרי"ש, דס"ל להמחבר דב' לשונות הללו חולקים אהדדי (וכן מבואר במהרש"א, ע"ש),